

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6ft.
 Fél " 3 "
 Negyed " 1.50k.
 Egyszeri szám ára 12kr.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monostor
 utcáján 20sz.

AZ

„ÉLET és IRODALOM“

szépirodalmi és társadalmi közlönyének 1884-ik évfolyama bekötve is meg-zerezhető.

A 438 oldalra terjedő kötetet a következő írók munkái teíték tartalmassá, ugymint Jókai Mór, Bras-sai Sámuel, Hegedüs István, Imre Sándor, Beóthy Zsolt, Szász Béla, Szász Geró, Endrődi Sándor, Abrányi Kor-nél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sámi Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lóvey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei Istvan, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Abrányi Emil, Dengi János, Réthy La-jos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Sándor József, Jancsó Benedek stb.

A kötet deczember hó végén kerül a könyvpiacra.

Ára félvászon kötésben csak 5 frt.

Épen most érkeztek

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésébe Kolozsvárt:

IMA-ÉS AJTATOSSÁGI KÖNYVEK

nagy választékban

katholikus, protestáns és más felekezetek számára a leg-
ujabb s legdiszesebb kötésekben

jutányos áron.

Ajánljuk e szebbnél szebb **corduan, selyem, selyem-bársony, elefánt-
csont, tekenősbéka, kaucsuk, gyöngyház, szaru, arany- és ezüst-lemez,
kristály, kláris** stb. stb. remek bekötésű

IMAKÖNYVEKET

ájtatos hölgyeink figyelmébe.

A külföld legelső könyvkötészeti műhelyeiben készült

imakönyvek

nemcsak jeles beltartalmuk s művészies kivitelü, gyönyörű külsejük,

de olcsó áruk

miatt is általános figyelmet érdemelnek.

Vidéki megrendelések postafordultával, és a
legpontosabban teljesítettnek

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedése Kolozsvárt.

IRODALMI AJÁNDÉKOK
Karácsonyra és Új-Évre

KOLOZSVÁRT

STEIN JÁNOS-nál

a legdúsabb választékban.

Vidéki szives megrendelések postafordultával
pontosan intéztek el.

EREDETI
FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.
Amsterdamban az 1883-diki kiállításon
„ARANY ÉREMMEL“
kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben
részesített
SINGER
varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti rész-
letekbeni fizetések és hat évi írásbeli jót-
állás mellett ajánlja
Neeser János és társa
Kolozsvárt, tordautcza 1. sz.
(7) (50-52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Hímző anyagok. Öszi ujdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hinaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállításához ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesítetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin

BUDAPETS, Haas-féle palotában,
(25) szemben a „Magyar Király“ szállodával. 14—*)

Kanevasz-szövetek.

Valódi mosott pamut.

Karácsonyi ajándéknak kiválóan alkalmas díszmű.

MEGJELENT
s Kolozsvárt Stein János
erd. muzeum-egyleti könyvkereskedésében
kapható:

PETŐFI ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI

Hazai művészek rajzaival.

Második népies kiadás.

A költő arczképével.

Ara csinos piros vászon kötésben díszesen kiállítva 2 frt 50 kr.
Vidékre: 2 frt 60 kr-nak postautalvánnyal való beküldése mellett bérmentve.

Kapható Kolozsvárt:

Idegszenvedések

nem gyógyíthatóknak! jobban és gyökeresebben, mint amaz egyszerű, biztos, már ezernyi esetekben kitűnőnek bizonyult bánásmód által, mely a következő iratban egy jeles orvos által közöltetik. Akárki ama jelenleg oly feldűsért és felmagasztalt szereket alkalmaztatná, mégis vissza fog térni azon sikerteljes bánásmódhoz, mely sok szenvedőt megmentett és mely felett pontos felvilágosítással szolgál a következő irat:

Az idegek erősítése. Egy tanácsadó idegszenvedőknek és mindazoknak, kik szellemileg friss és testileg egészségesek akarnak maradni. Irta dr. Koch Albin. Ara 30 kr. Ezen irat az ember testi és szellemi jólétéről legbiztosabban és leglővebben beszél.

Stein Jánosnál.

Épen most jelent meg s

Kolozsvárt Stein János

KONYV- ÉS ZENEMUKERESKEDÉSÉBEN

kapható:

SZÉKELY TÜNDÉRORSZÁG.

Székely népmesék és balladák.

MESÉLI

BENEDEK ELEK.

Gyulai László és Pataky László rajzaival.

Ara 3 frt. Diszkötésben 4 frt.

FONTOS MINDEN CSALÁDNAK!

Megjelent s Kolozsvárt

Stein János

könyvkiadó és nyomdász könyv-, mű- és zeneműkereskedésében kapható:

Dr. Airy természetes gyógymódja.

Biztos utmutatás a leginkább előforduló emberi betegségeknek egyszerű és érvényesült szerekkel saját maga által való biztos és gyors meggyógyítására. — A szövegbe nyomott számos bonczani ábrával. Kidolgozta Dr. Richter Adolf. A 416 oldalra terjedő vaskos kötet ára csak 60 kr. Vidékre 65 kr-nak előleges beküldése mellett bérmentve!

E népszerű orvosi műben a leggyakrabban előforduló betegségek nemcsak könnyen érthetőleg vannak leírva, hanem egyúttal az illető bántalmak legjobb orvoslási módja is. Ámbár a kiadás hallatlan magas száma a könyv nagy gyakorlati értékét bizonyítja, mindamellett álljon itt levele egy tanítónak, ki saját tiz éves tapasztalata alapján mond ítéletet s következőleg nyilatkozik:

„A körülbelül 10 év előtt öntől hozott ily ezimű könyv „Dr. Airy gyógymódja“ kézzől kézre járt s ez által annyira elrongáltatott, hogy kéremem kell, részemre a mellékelt 80 kr. értékű levélbélyegért egy új példányt küldeni.

Messzire vezetne, ha mindazon egyéneket felsorolnám, a kiknek a gyógymód vigasztalást és gyógyulást szerzett; ezek sokan vannak s köztük nem kevesen, a kik felgyógyulásaikra nézve minden reményről letettek, de azért családjaik javára még is életben maradtak stb.“

KÖNYV- és KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legújabbban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- és KÖNYOMDÁIÁT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomóvan alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- és KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkákhoz szükséges papir csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemű és nyelvű **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos levelek, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek bor, rozsolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözlések, vámjegyek, vásárcédulák, hirdetésmények, bármily nagyságu fatragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkívántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös súlyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konz számra** is jutányos áron szolgál.

olyam.
 én tar-
 a jövő
 Lónyay
 arcz-
 e iránt.
 ademia
 arapító
 e. Az
 ki ősz-
 nak a
 emlék
 gy az
 palotá-
 örökit-
 ki, föl-
 küld-
 lentése
 ott az
 ökök a
 észégre
 0%-át
 vagon
 et in-
 minisz-
 er le-
 jóté-
 ányoz-
 Kán-
 yozott.
 o-dikén
 gátásá-
 an és
 atkozó
 i tár-
 sze a
 Hay-
 Keleti
 gróf
 n vol-
 bizott-
 We-
 állam-
 í osz-
 rmány-
 l tol-
 felszó-
 t te-
 Hay-
 segél-
 tartja.
 gyzője
 a mely
 Er-
 jának
 szabb
 trón-
 elfo-
 munka
 il sem
 ugues
 zsaro-
 neg a
 lé vi-
 bogait
 z ügy
 zasztó
 mával
 esül ve
 ájáért
 esival
 n, el-
 Ha-
 nem
 zvéle-
 f. hó
 fogja
 sze-
 za. —
 Tutsok
 bányi.
 János.

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI SZOLGALY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " "
Egész évre	6 " "

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:
KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsivárt, Belmonostor-utca 20. sz.)
 Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése.
 KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
 Ötvenkettedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsivárt.
 1884. december 21.

BOLDOG ÜNNEPEKET!

Keresztyénség örömnépe alatt millió szív-
 ból fog felhangzani a boldog ünnepet kívá-
 nó jó indulat. Családok egymás nyakába borulnak
 s vigasztalás mellett mosolyognak a gyermekek örö-
 mén. Pihenő napok jönnek.

Boldog ünnepeket!

De mért örömnépe a karácson, mit értünk
 a boldog szó alatt, s mért az általános munka-
 szünetelés?

Hát tudunk még örüvdeni?

Nem zavartuk-e egészen össze a boldogság
 fogalmát?

S a kegyetlen verseny társadalmi esatáiban
 szabad-e letenni a kereset-hajszá izgalmairól?

Annyi bizonyos, hogy a karácson által jel-
 zett öröm értelme majdnem teljesen eltűnt mikö-
 zülünk. Tudjuk a káté tanítását, mely szerint e
 napon született a megváltó: de hát hiszünk-e a
 megváltóban. A tagadás kétségbevonta az üdvözítő
 valaha lehetett létezését s a nagy francia forradal-
 lom óta világámitásnak dobolták ki a kétségbe vont
 ihlettségű szent könyv történelmi állításait. Renan
 regényt csinált a négy evangélista adataiból s Wag-
 ner meg is indult már a német zenében teremteni
 meg az idők szabadítását és vigasztalóját. Foly a
 zene cultusa; óriási luxussal viseljük a drága lelki
 orvost.

És kinek nincs hallása, a spiritusmusban, a
 tér negyedik dimenziójában, a hatodik érzékben,
 az alkoholban, opiumban és dohányban, az indo-
 lenciában, a nemi korhelységben, a panaszban,
 gúnyban, a forradalomban, vagy az öngyilkosság-
 ban keresi a nyugalmat, a béke országát, az élet
 korbácsai elől való menekülést.

A tudomány is megindult, hogy megtalálja a
 nagyon-nagyon nyomorgató ember élete türelhetővé
 tételének eszközeit.

Hol tehát a Krisztus? A boldogság miben
 is áll?

Ha megszavaztatnók a többséget, utóbbi kér-
 désünkre körülbelül a következő választ kapnók:
 a boldogsághoz szükséges: egészség, ép lélek, va-
 gyon. Vagy más szókkal, a boldogság megkiván
 valamely állást, némi tőkét az esélyek ellen, tisz-

telt nevet, egy saját fedelet s legvégül és legelőször
 egy hű nőt s mosolygó gyermekeket.

Lám a poéták is mind ezt az ideált sohajlják.
 A családi kör genre-e mindenem felülkerekedett.

Igen, de éppen ezek megszerzésében és eléré-
 sében folytatván az örült, izgatott tolongást-tapo-
 dást, hová lesz egymás iránti irgalmunk, még az
 állatokra is kiterjedő jó szívünk, lelkiismeretünk?
 hová lesz a testvériség édes vonzódása, az önfel-
 áldozás benső jutalma, s a teljesített kötelesség
 solidáris érzete?

Ma mindent pénzértékben számítván föl s
 nemzetgazdasági tőke számban bírálván el a jel-
 lemet és a lelket is, hangok emelkednek az ünnep-
 napok munka napokká tetele tárgyában, s ha meg-
 gondoljuk, hogy az ember ily igás-marha számban
 való vételének apostolai valóban nem értik már a
 keresztyén ünnepek symbolumait — nem is kár-
 hozhatjuk őket!

Ünnepeinket a communistikus öskeresz-
 tyénség teremtette, midőn a község minden tagja
 helyt állott az egészért s az egész az egyért; mi-
 dőn a család-apa magára hagyottan, izolálva nem
 remeghetett a nyomor és tehetetlenség kétségbeeső
 fenyegetései előtt s a solidaritás testvérisége edessé
 tette a halált, dicsőséggé a szenvedést, fenségessé
 a néma lemondást, az áldozatot. Az isten alyasá-
 gának közös eszméje ruganyossá tette a lelket,
 mely isten csapásai, kísértései közt nem volt őszin-
 te részvét nélkül, mint ma.

Ily körülmények közt született a karácson;
 mint a testvériség társadalmi kivitele megkezdésé-
 nek emléknapja, mint első napja annak az állam-
 rendnek, mely kölcsönös békét, türelmet, egyetér-
 tést, egymáson segítő odaadást irt lobogójára. A
 törhetlen remény és csüggedetlen bizalom születé-
 sének napja volt.

Ma hol a társadalom igaz kölcsönössége?
 Rousseau óta a bellum omnium contra omnes elv
 emelkedett felül. A létért való harcban csak con-
 spiráló czimborákat ismerünk, de nem életre-ha-
 lálra kötött benső szövetséget.

A nő többé nem az öskeresztyénség szende,
 ártatlan, tiszta, hű, zajtalan szenvedője, hanem
 hű, fényűző s nymbusa leszállásában nagyrészt ma-
 ga közreműködő. S ha minden jogtalanság, tragi-
 kus vég és botrány hire a „keresd a nőt“-féle
 szárnyas szóval kapcsolatban merül föl, hogy ér-

vényesülhessen a harczó fél, a férfiak részéről a
 törvény tisztelete, az építő, vállvetett emelés, a
 rombolás és szembezálló dac ellenében?

Midőn Neadton fölfedezte az anyagi vonzás
 nagy törvényét, a lelki repulsió korszaka következ-
 zett. Midőn a francia materialisták agyveleje meg-
 alkotta az atomot, a kebel istensége félrevonult.
 Midőn proklamálva lett az egyenlőség, kimult a
 testvériség. Az egyház megmaradt még hivatalos
 intézménynek, de többé nem munkás méhkas, mely-
 ben a pap vezér s a hívek isten lelki országa katonái.

Mehettek templomba, fölvehetitek az ünneplő
 ruhát, vehettek urvacsorát, ülhetek gazdag lako-
 mához és gyöndörködhettek a karácsonfa tarkasá-
 gaiban: biztonságban vagytok-e? A kedves gyer-
 mek, ki most mosolyogva tépi a remény aranyos
 almáját, nem lesz-e holnap blasirt öngyilkos vagy
 frivol dynamit-dobáló? s az ártatlan leányt nem
 fertőzteti-e meg holnap az utca, a példa, a levegő,
 a könyvek?

Ünnepeljétek a karácson, de ne feledjétek
 imádkozni, hogy jöjjön még egyszer el a Krisztus.

Vesszen a semmittevés rendje s jöjjön el az
 irgalom birodalma!

Küldjön a mindenható férfiakat, kik megtisz-
 títják társadalmunkat a miasmatól!

Rezdüljön át az emberiség lelkén az ujjászü-
 letés hajnal-fuvalata!

Ne legyen köztünk letapodott s embertársaik
 vérén felduzzadt piócák ne lakhassanak mi közöttünk.

Ne a szabó szerint mérjék az embert s ne
 az etiquette adjon jogokat a tiszteletre.

A szerelem tisztasága legyen győzedelmes s
 nem az alkutárgyá lett concubinitas.

Haladjon az ipar, művészet, tudomány s sem-
 misüljön meg a hamisítás, hatásadászat és ha-
 zugság!

Kövezzétek meg az infamiát, ne türjétek meg
 magatok közt a roszakaratot, a szeretetlenséget.

Akkor valóban megünnepelhetitek a karácson;
 addig csak egyesek. Azok a ritka lelkek, kiket
 Diogenes lámpájával kell keresnünk. S kiket több-
 nyire oly állapotban találunk, hogy nincs miből ün-
 nepelniük!

SÁNDOR JÓZSEF.

A MAMA SZERELME.

PETELEI ISTVÁN.

VI.

(7)

h, milyen szép!

Sajátságos szemei vannak. Olyan a vá-
gásuk, mint a mandula és az arcz felé
irányulnak. Kék szemek, csodálatosan mély tekintet-
tettel és mondhatatlan sok jóssággal, okossággal. Ma-
gos homlokára rásimitva puha finom haja, orczá-
ján gyenge pir. Keskeny szép ajaka csak annyira
nyitva, hogy fogai fehérségéből egy hajszálnyi csik
látszik ki. Nyulánk és bájos és tiszta, mint egy
harmatban fűrésztött virágszál.

Látta e Deé Géza valaha e nőt? Ugyanazon
Lili mama-e ez, a ki hideg, száraz, követelő, kel-
lemetlen, uralkodni vágyó? Hát olyan nagy dia-
dal-e előtte, ha ezt a Nemes kölyköt leigázhatja?
Azért sugázik e? Milyen gyengeség. Vagy tán az
ő szíve felett vett hatalmat ez az alattomos, czu-
dar? És olyan könnyű felette a győzelem?

Nem játszta-e ki őt Nemes? Nem bolondi-
totta-e, mikor Ettit magasztalta, hogy ellophassa
Lilit? Mert úgy érezte, hogy tőle kapta, hogy őt
károsította meg.

S a mama Gézára nézett és mosolygott. A
Nemes beszédének végszavai hangzottak vissza a
lelkében: „Nem szereti Ettit, senkit se szeret Géza...”

„Adja a kezét leányom — fordult Ettihez —
menjünk.”

Hallgatva értek a kertbe.

„Kedves nekem ez az út — mondta Deé
Géza Ettiinek. Emlékszik-e, mikor mesét mondott a
pulykáról s a mama megcsókolta érte? Aztán pil-
langót kergetett s virágot hozott itt nekem... Az az
ur — fordult Nemes felé — igen gyámoltalan jó-
szág volt akkor...”

„Tán kihagyhatnál engem, Géza, az emléke-
zéseidből...”

„Tán nem — felelte szárazon. — Az emlé-
kező tehetség egyik gyarlósága az, hogy legtöbb-
ször a kellemetlenségek jutnak az eszünkbe. Kül-
önben szívesen kihagynám.”

„En egyébire emlékezem Géza — mondta esen-
desen Lili — arra, hogy akkor megdicsérte a leá-
nyomat. Itt álltunk. Ő fogta a ruhámat s a sze-

membe nézett félénken és babogta kis történet-
kéjét...”

„Kérlek mama beszéljünk rólad...”

Etti eleresztette a mama kezét s leült. Ne-
mes mellé állott.

„Pótolja ki most, a mit akkor vesztettem.
Géza kéretlen kapta a virágot, én ime kérem
most...”

„Nem akarom — vágott közbe Deé — hogy
az én nevemet említse.”

Nemes kérdőleg nézte meg. Szokatlan inge-
rült, szinte durva volt az a hang. Etti halkán kér-
dezte:

„Tőlem kéri?...”

Némi zavar látszott mindegyiken. Alig kezd-
tek egy tárgyba, mindjárt bevégeztek. Deé néhány
éles kifejezést használt Nemes ellen s Etti szórako-
zottan felelt, ha kérdezték...

A hold lomhán emelkedett fels a faágak között
úgy hullott sugara a gyepre, mintha annyi aranyalma
volna. Csodálatosan csendes, nyugalmas volt a kert.
Hasonlított a boszorkány-virág becsukodott kelyhé-
hez, mely eleven és gyönyörűsége s melyről tu-
dom, hogy ismét kinyílik, ha jön a napfény. Egy
kis szél, melytől remegnek a levelek, egy kis mo-
raj, mely halk zugásra váltja fel a bokrok néma-
ságát, egy parányi háborgás kellett volna. Ez a
nyugalom élő gúny, mikor gyorsan lüktetnek a
szívek...

„Búcsuzom — mondta Deé és Ettiire nézett.
A tekintetében olvasható volt: „Ne feledd, a mit
mondtam.”

Lili kezét nyújtotta. Nem tévedés volt-e?
Mindegy, édes, ha tévedés is.

Finom, hosszukó kezének melege végig járta
Deé Gézát egészen „Ah villant meg a fejében —
milyen hiu vagyok. Kedvesebbnek taládom, mint a
milyen, csak azért, mert azon urfival nyájaskodott.”

Hiuság csak. A régi idegenkedés nem olvad
fel egy mosolyra, egy kézzszorítás melegére. Hanem
azon Irater terhére van Deé Gézának. Alaposan
meg kell keserítenie, aláznia...

Nemes is indult. Kellemetlenül érezte magát
s jó hangulata elmúlt. A Géza szurkálásai is bán-
tolták s Etti rá nem nézett. Telt-e valami rosztat,
ügyellent? Mért fordult el minden jó akarat tőle?

„Születve vagyok arra — gondolta kese-

rően — hogy kiálthatatlan legyek. Ugyan mire a
küzködés...” Magos homlokáról felsimitotta gyenge,
gyér haját s sohajtva indult.

Az Etti öreg dajkája a kapu boltos ive alatt
várta őket, mint rendesen. Mindig szokott egy-egy
jó szót kapni a „fiat”-tól. Ő jó éjszakát kíván, ar-
ra Géza, dévaj csont az! valami tréfást mond, az-
tán isten szeretetébe ajánlja őket — s elmennek.

Hanem most egy szavuk sem volt. Rá se
hallgattak. Csodálatos az. Történt tán valami? A
dajka utánuk tipegett, de kiléptek a kapun a nél-
kül, hogy rá néztek volna.

Akkor a Deé Géza szavát hallotta:

„Gratulálok a sikereidhez urfi — mondta esu-
folkodva — ritka gyerek vagy! Gratulálj te is ne-
kem, a szeretőmmé teszem a volt ideáladat...”

Nemes felkiáltott: „Ez... ez, a mit teszel...”

„Ne merd bírálgatni...”

„Ez gázság.”

„Mit mondsz, kölyök?”

„Azt, hogy megöllek...”

VII.

„Mi történt, kicsik — hebegte a dada — ne
titkoljatok semmit, mert az szerencsétlenség. Már
rég nem szeretem az álmaimat. Betelt, tudtam.
Valami történt. Az a csendes ember megöli, mert
az efféle lassu viz — tudjátok. Így volt az, mikor
az uram is meghalt, pedig már régi dolog, de szakasz-
tott olyan álmaim voltak, mint most s a barátok
kuttyája mind vonított a mult éjjel. Mondtam, hogy
valami lesz, mondjátok meg kicsik, mi történt. Csak
ne volna éjszaka, mert utánuk mentem volna s
tudom, hogy megmostam volna a fejüket. Szégyen
az fiatal embereknek, tudják, már ezt én mondom,
pedig én tudom, mit beszéltek. Most kicsik, most a
kapunál az a lassu Nemes mondta Gézának azt az
istentelenséget, hogy megöli. Hát mért öli meg?
Ne titkoljátok; te tudsz valamit, Etti kisasszony,
na lám lelkem — mit tudsz? Hiszen itt va-
gyunk mi, én s a mama. Hiszen mi szere-
lünk, vagy mi?...”

Lili megfogta a dajka karját: „Miket beszélés?”

„Az úgy volt, hogy Géza azt mondta: „ő
lesz a szeretőm.” Nemes azt mondta: „te gazem-
ber” és hogy megöli. Én tudom, hogy ezek a Ne-

E bot mellett legbüszkébb volt egy palaczk
borra. Igen, egy palaczk borra.

— Kedves öcsém — szokta volt mondani —
e palaczk bor csak nálam van husz éves. Igen,
husz éves. Ezt a palaczk bort Sámítól kaptam. Ismer-
ted-e öcsém?

Ismertem, tanárom volt.

— Az volt öcsém az ember; olyan légy, ha
tudsz.

— Ah, bátyám, olyan, mint Sámí László, a
legritkábban terem. Egy-egy oldalon feltűnő tehel-
ség gyakori; de ő egész ember volt, még a törté-
nelem azon iskolájában nőtt, mely férfiakat nevelt,
kik teremtették a nemzet életét, új eszméket oltot-
tak be a lelkekbe s a jövő nemzedékek erejének
termőföldjét ők hordták össze. Ők hősök voltak s
egyszerre látták a lángra lobbant s fegyvert fogó
házában a legnagyobb férfiakat, kiket csak Magyar-
ország szült s a legnagyobb tetteket, mik hazánk sorsát
biztosították. Ők boldogok voltak, kik „büszkén
emlékezhetek és remélhetek” — mint a költő
mondja.

— Jól beszélés öcsém, ezért kapsz tőlem egy
pohár jó bort. Ezzel az öreg a dolog tiszteletére
feltette az emlékezetes palaczk bort az asztalra,
mely gondosan lepecsételve s tisztán tartva állott

TÁRCZA.

EGY RÉGI LEVÉL.

(Bereztéssel és jegyzetekkel kiadja Ferenczi Zoltán.)

Indig szerettem a poros iratok közt ku-
tatni. Azok a megsárgult levelek, a színe-
hagyott tinta, a papír, melynek egyik vé-
gén egér rágódott, közepét moly ette ki s rá a
pókháló borult, mint valamely kézzelfogható fátyla
a feledésnek: mindez oly érdeklő, ingerlő, majd-
nem olyan, mintha egy szeretett leány naplójába
pillanthatunk — csak úgy véletlenül.

De hogy a dologra térjek, nem régiben egy
barátom rokona halt meg, ki zárkozottan, ma-
gányban töltötte életét, ama sötét külsejű házban,
mely a Sz... téren bizonyára feltűnik. Apró ab-
lakáival s meghajlott fedelével folyton azt a benyo-
mást teszi, mintha a szemben épült új háznak kö-
szönni akarna s épen meggörnyedve kalapja után
nyul, nyilván új zsendelyért kéreget vagy valami
vakolatért, mi az építésnél felesleges.

Pár hét mulva a temetés után, barátom meg-

hi, hogy vizsgáljuk meg a vén agg legény holmia-
ját; mert neki hagyta mindenét s én, kivált mi-
dön holmi régi levelekről is szólt, kapva-kaptam
az alkalmon. A többek közt azzal is biztatott, hogy
irodalom-történelmi szenvedélyeimnek is tárgyat
lelek; mert az öreg több elfeledett és el nem fe-
ledett jelesünkkel baráti és levelező viszonyban
állt. A vén kópé a gyengémre tapintott ezzel. Ér-
deklődésem annál inkább fel volt kelte; mert a
vén aglegénytől egy pár érdekes anekdotát hal-
lottam még Petőfiről is s egy pár oly adatot, mit
olvastam még s a kiknek csak elmondtam, mind
érdekeseknek találták. Mert mondanom sem kell
ezek után, jól ismertem az öreget. Most is előttem
áll tipegő alakja, pompásan kikefélt, kissé kopott
öltönye, egy páleza, melynek végén egy körte volt
faragva s erre különösen sokat tartott; mert Vö-
rösmartytól kapta volt ajándékba, azon alkalomból,
midőn Vörösmarty a „Rosz bor” ezimű versét ír-
ta s mint az országból többen, ő is a nagy költő-
nek egy láda 32-beli hegyalját küldött az erdélyi
borok legjavából. Meg kell vallanom, hogy e pá-
lezára méltán volt büszke, hübb társa nem is volt
ennél. Koporsójába tették, meghagyása szerint s
úgy szállt le sirjába, mint a régi hősök, a kikkel
együtt temették el leghübb bajtársukat. — a kardot.

merek olyanok. Az apja is a háboruban veszett el. Csak lassu, de kutya szívü..."

Ettinek kigyult a szeme s indulatosan kiáltotta:

"Te parancsoltad ezt neki, mama? Te úgy-e? Mert irigym voltál örökké. Hát mit vétettem én neked? Játékszered voltam, alárendelted voltam, mid legyek még? Az apám szívét elloptad magadnak s így örized, hogy alamizsna se jusson nekem. Beültél az anyám örökébe s parancsoltál itt mindenkinek. Én senki sem voltam. Mit akarsz még? Az is ellenséged már, a ki hajlandósággal van irántam. Hát hozzám jó szót se szólhat senki hát engem ne szeressen senki. Te parancsoltad neki, te, te..."

Lili felegyenesedett. A Bán vér kilobbant benne. Büszkén felelte:

"Nem tudod, mit beszélsz..."

"Mit is tudok én? Csak sirni tudok, tűrni, tűrni és szolgálni. Meg kell őt ölni, mert nem neked hódol. Es tenné akárkinek, csak nekem ne. Öld meg... Te édes perczeket töltsz az urfiddal — hát mit bánom én! de ha ő hozzám szól... öld meg. Mit vétett neked, mért üldözöl engem?"

Zokogva vetette magát egy székbe. A düb miatt is reszketett az egész teste. Aztán felszökött.

"De elődbe állunk, Lili. Én megyek el. én hozzá Lássam, ki tiltja meg! Én mondom meg neki, milyen vagy te és ő fogja megölni. Hadd szenvedj te, hadd törjön meg az a gögös szived..."

A dajka ijedten fordult Ettihez s átölelte. "Ne, ne édes lelkem — dadogta — mit csinálsz..."

"Ne bántss -- kiáltotta élesen — védem magam. Nem őt, nem Gézát. Mert ki ő nekem? Férfi, mint más és semmivel se több. De nem hagyom, hogy eltörjék. Öld meg... Meglátjuk."

Lili hallgatott. Arczáról lassan eltűnt a felindulás s némi szomorúsággal nézett a leányára.

"Jól teszel-e vajjon Etti? — mondta későre esendően. — Igaz-e, a mit mondsz? Olyan rossz vagyok én? Ha nem tudtalak jobban szeretni, tehetek-e róla? A mint csak tudtam, úgy szerettelek, de ártott az neked? Azt hiszed, hogy Nemes nekem... hogy én... látod nem kapom a szót. Hogy rám gondolsz, azt hiszed? Szegény leányom..."

Aztán hozzá ment s megfogta a kezét. Olyan

csodálatosan nyugodt volt, mint az éj ott kinn, melynek kebelén pihen a fáradt világ.

"Rosz voltam Etti? Azt hiszem, igaztalan vagy. Bizonyosan nem leszek sokáig az. Emlékezel arra, mikor a dada azt mondta? „Az édes anyja, ki ott lakik a napban, benéz a szívébe s ő mindent lát..." S te akkor felnéztél a napra s összetetted a kezedet s mondtad: „édes anya, most hibáztam, de máskor jó leszek." Kicsi leányka voltál akkor, de most is gyermek vagy... Várd meg a napfényt Etti..."

Aztán leültette a diványra s mellé ült. Csendesen hozzá hajolt s kérdezte:

"Szereted-e Gézát?"

Nem válaszolt. Arczát a mama keblére rejtette.

"Várd a napfényt, Etti, hiszen én vagyok a te mamád. Nemes pedig mást szeret, nem engem. Tudod, a kit Etti? Megmondjam-e? Biz-e bennem?"

A dada halkán visszavonult...

Ott volt az Etti lakosztálya lenn. Ama nagy szobában aludtak a dával, hol az egyik Bán egy hosszú életen át volt porkolábja a feleségének, kit egy pribék vállan csókolt. A kaczer asszony utolsó soháját azok a sulyos iverk fogták fel.

S a dada tett, vett, rakosgatott, rendezgetett s várta Etti türelmesen. Ledült, bobiskolt és elaludt... Nem jött.

Feje a mama ölében pihen ott fenn.

Nadar, Histoires Buissonnières.

annak írók, kik inkább képviselik nemzetük szellemét, mint mások, a kik úgy szólván magokba szíván azon gondolatokat, azon irányt, mely őket körülveszi, a leszerencsésben voltak képesek annak kifejezést adni. A mulatságos és könnyű irányra nézve ilyen most Nadar, ki roppant kedves elmefuttatásokat, rövidke történeteket adott ki, ezen czim alatt: Histoires Buissonnières. Ezen kis elbeszélések remekül vannak írva, igen eszesek, kijutott annak a valódi francia szellemről, melyről azt mondják, hogy: az utcákon végig fut. (L'esprit qui court les mes). S mégis komoly irány is van azokban, nemes tilta

kozás minden szenvedés, minden igazságtalanság ellen. S ez is egészen francia szenvedély. A német a jogot a hatalomból, az erőből következteti. Az angol a jog fogalmát a történelem adataiból képezi magának. A francia a jogot nem választja el az igazságtól és csak azt tartja jogosnak, mit józan eszével az igazsággal megegyezőnek talál. Az igazság iránt érzett eme szenvedély legjellemzőbb vonása a francia irodalomnak, mely La Boétie lelkes kitöréseitől fogva a XVI. században, Voltaire és Rousseau-ig a XVIII-ikban előkészítette lassan-lassan és végre előhozta az 1789-ki nagy forradalmat.

Ezen mély igazságszeretet épen úgy megérzi Franciaországban még a legidegenebb is, a kicsiny vagy nagy dolgokban egyaránt, valamint észreveszi az „utczán végig futó eszet." Történjék csak valahol valami igazságtalanság, adja elő magát valami rendkívüli baleset vagy szerencsétlenség, azonnal mindenki segítségére rohan, Franciaországban rang, nem, állás, helyzet különbség nélkül. Soha sem lehet ott hallani ily megjegyzést: „Nem engem illet, nem az én dolgom, nem avatkozom más dolgába." Azt tartják még ösztönszerűen is, hogy mindenkinek dolga és kötelessége minden igazságtalanságot megakadályozni. E megrögzött igazságszeretethez közzönheti Franciaország az egyenlőség érzetét is, mely ott annyira ki van fejlődve. Ily szellem lelkesíti Nadar-t, ki nem más, mint a híres fényképész. Legyen szabad mutatványul itt egy-két rövid elbeszélést közölni.

A lassu haladás.

Miután izletes reggelijét elköltötte, Chrysale kinyújtózik pompás tűz előtt, kényelmes karszékbe és kitünő szivarra gyújt. Szórakozottan szemléli a füstfellegben keresztül a művészet mindazon remekműveit, melyeket több század fáradozása gyűjtött össze számára, nagy izléssel díszített szobájában.

De a kocsiba fogott lovak prűszkölnek az udvaron és a méltóságteljes inas félenken jelentkezik s kegyelettel adja fel urára meleg felsőjét.

Chrysale félig elnyomott sohajjal enged inasa nógatásának, hisz kötelességei is vannak az életnek! Nemes önértettel megy le a szörnyeggel borított márvány lépcsőn, mely az utcára vezet, meg-

az öreg üveges szekrényében; aztán hozott fel egy más palaczkot, mit már szabad volt meginni s aztán mellé tett két poharat és így, nézve a drága palaczkot, a másikat csendesen kiürítettük.

— Igen — mondá közben az öreg megsimogatva az üveget — e palaczk bort Sámítól kaptam. Nem mondtam neked, hogy miért?

— De igen már bátyám, azonban oly kedves az az eset, hogy szívesen meghallgatom bárhányszor.

— No hát öcsém, egyszer az öreg azt mondta nekem: Kérlek János, gyere és szemezd be néhány rózsátmet; mert megkértem egy gazdanövendéket, de biz' a nem sikerültek; neked szerencsés kezded van. Én aztán a ref. collegyom melléti kis kertben be is szemeztem őket s mikor az öreg megköszönte, mert már akkor is így hívtuk, saját maga hozta fel a pinczéből: Na édes Jánosom, adok neked egy üveg bort, vidd el magad, mert ez kincs. Akkor idd meg, mikor valami jó napod lesz s meglásd, azt fogod mondani rá: „Milyen jó is, hogy én megtanultam rózsát szemézni."

No hát előttem áll a jó öreg aglegény biczegő fejével, sokrétű nyakravalójával, szürke sze-

meivel, emlékezetes botjával és palaczkjával együtt; krónikája annyi elfeledett és soha többé meg nem tudható dolognak s bizonyára krónikája az önmaga életének is, melyben lehetnek nagy és szenvedélytől izgatott dolgok; mert a begombolt szürke-kabát bizonyára oly szívet borított, mely egykor magához ölelte volna a félvilágot; a mint utóbb magához ölelte a magánosságot és a lemondást és a halált.

Az bizony úgy történt. Az öreg legény magában élt az említett kopott, alázatos ház egyik, ha egyáltalában lehetséges, még kopottabb szobájában.

Nézetem szerint nem közönséges dolog az a mindenről lemondani tudás, mondhatnám önmegsemmisítés. A ki érti a tartózkodás e végtét, annak egykor ismernie kellett a cselekvő, megnyilatkozó szív és érzés tulságait. Hiszen minden végtet az emberi természetben és a nagy történelemben is, nem fogható fel másképp, mint ellentéte egy egészen ellenkező természetű végtetnek. A kérdés csak épen abban áll, hogy hol kezdéd a dolgot, mert kezdeni csak kell valahol. Ha kezdted az odaadó szerelem végtetén, folytatni fogod a gyűlölet végtetén; ha kezdted a rajongásán, folytatod majd a

közönyén; ha kezdted azon, hogy a világnak áldozod, a mi benned a legjobb, végzed azon, hogy magadtól is megvonva mindent, élsz majd egykor, mint egy kutya. Feltéve, hogy nem vagy közönséges természet. Mert a közönséges lényekkel semmi olyan különös nem történik, a mit végtetnek mondanak; sőt nem is sejtik, hogy mi az. Az efféle a kiváló lelkek erénye és büntetése, áldása és átka. Azonban elég.

Tehát egy jóra való téli délután, melyen hideg volt úgy erdélyiesen, elmentünk átnézni az öreg hagyatékát, nem kevesebb érdekléssel, mint a hogy valamely kiváló férfi iratait. Mert az öreg némi titokszerűség környezte egész életében. Nem lehetett tudni, hogy mit csinál oly sokat magában? Mi az, mi e kéj és élvezetért rajongó világban, hol az öregek az ifjak társaságát keresik s rajongva csettentnek ajkaikkal a színház egy-egy tulságosan lábikrás jelenetén s játszásk az élet bohócait, mi az, mi őt elfoglalhatta annyira, hogy neki e nagy világhól nem kellett egyéb, mint egy kis napsugár, fris levegő a reggeli órákban, egy kis meleg s végre egy sir, — az is a kisebbek közül.

Mi volt az, mi elfoglalta? Ez, ha érdekes volna is, örök titok marad, a halettek nem térnek

elégedett tekintetet vet gyönyörű fogatára, a legkisebb dicsérettel sem méltatva az egész kocsi és hámos vakító fényét.

Kényelmesen elhelyezkedik a puha ruganyos párnákon, inasa betakarja becses lábait melegprém-mel, mely ép oly lágy és finom, mint az emberi kebel. A kocsi-ajtó bezárul és lépést, vigyázattal indítja meg a méltóságteljes diszes kocsis a tüzes lovakat, melyek türelmetlenül toborzékolnak.

Kiáltás, irtózat, borzasztó kiáltás hangzik most fel s zavarja meg Chrysale nyugalmát: a kapuban egy szegény ördög, óriási csomaggal terhelve, nem menekülhetett idején s lába a kocsi keréke alá került. Maga a kocsis is meg van zavaródva, minden méltósága daczára elő s hátra rándítja lovait, még nagyobb fájdalmat okozva s mérgeződik a nyomorultra, ki ott ordítanak.

Chrysale leeresztette a hintó ablakát. Szive emberséges, de nem szeleburdi ember ő!

— Türelem, barátom, türelem hát! Várjon egy kicsit! Még csak egy perczig kell várni! Mi is a haladást óhajtjuk, de a lassu haladást, az ördögbe!

A lelkiismeretbe vágó eset.

Sirni látom az almafák alatt az özvegy János anyóka gyerekeit. Ez almafákannyira tele vannak rakva gyümölcsessel, hogy ágaik földig hajolnak. Elég alma lesz az idén!

De mit mondom, hogy sirnak, a két gyermek zokog. A kis leány mindenik kezében egy almát tart, kis öcscsének is alma van a kezében. Kettecskén haladnak lassan-lassan, mintha valamit keresnének, míg a nagy bánat mély könybarázdákat von gyermek arcaikon. Vigyázva haladnak a lehullott tenger alma közt, mert lehet mondani ép annyi alma van a földön, mint fen a fákon. A földön vidám piros és sárga takarót képeznek.

A két gyermek megpillantja s a zokogás még nagyobb erővel tör ki.

Mi régi barátok vagyunk, János anyóka gyerekei, meg én; kiérdemeltem teljes bizalmukat.

— Miért sirtok, piczikém?

Még rosszabbra válik. A könyvek számára új utat törtem... Csillapítom, vigasztalom, czirogatom őket. Végre, nagy bajjal kicsalom a nagyobbacska leánytól a bűnyvallomást, szót szó után

vissza, csak a bűnösök hallucinatioiban s a sir nem beszél, csak a költő álmadozásában. Itt pedig egyik eset sincs.

Ez a titokszertőség élénken érdekelte képzelődésünket. Meg voltunk győződve, hogy rejtett titkokra akadunk, melyek egyáltalán nem irodalmi természetűek s kedélyünk, a mint a poros és nem poros dolgok közt kutattunk, úgy fel volt izgatva, hogy ha netalán egyszerre megnyílt volna a fal s abból egy csoda tündérhölgy lépett volna elé, már mint a hogy Jósikánál történik s megkérdezte volna, hogy mit háborgatjuk az eltemetett dolgok rejtélyeit, — ez nem lett volna várakozásunk ellen; vagy ha egy jól zárt csapóajtót fedezve fel, azon törpék és manók társaságába szálltunk volna le, bizonyára csak annyit jegyeztünk volna meg: „Áhá, most értjük.“ S ez csak azt jelentette volna, hogy értjük az öreg dolgait.

Azonban semmi ilyes nem történt. A tündérhölgy nem jelentkezett, csapóajtót nem találtunk, titkos zene hangjai nem szálltak felénk a légen át, szellemek nem sugdostak a szoba szegleteiben, árnyak nem lopóztak el az ablak mellett, egyszerűen semmi rendkívüli; — de mégis! Az öreg ó-divatú íróasztalának egyik fiókját teljesen kihuzva, az alatt

csikarva ki belőle, míg a fiucska olyanokat sohajt, hogy attól még a sziklák is meghasadnának.

— A mama beteg. (Azt én jól tudom.)

„És a gyermekek elballagva, messze elmentek, az almafákig.

„És itten annyi gyönyörű almát láttak, mely a földön rothadni kezdett, nagy örömmel szedték fel és boldogan hozták haza, hogy a mamának ezzel jót tegyenek.

„De a mama nagyon-nagyon megharagudott.

„És azt mondta, hogy az alma másé és bűn elvenni más birtokát, hogy soha sem hitte volna hogy gyerekei ily csunya tettet vihessenek véghez, hogy e gondolat, e bánat még betegébbé teheti őt, és hogy jobb szeretne meghalni, sem hogy oly gyerekei legyenek, kik nem becsületesek.

„És erre megparancsolta a kisdedeknek, kik pedig már nagyon fáradtak voltak, hogy térjenek vissza s vigyék vissza az almát oda, a honnan elvették.“

— Nos hát gyermekeim, mamájuknak igaza volt, tegyék vissza az almát a földre.

Fokozott zokogás kitörése, épen a fájdalmas pontot érintettem. A lelkiismeretbe vágó eset volt ez!...

— Igen, de... igen, de... már nem emlékezünk, melyik fa alól vettük el!

És a mint vállamon hozom haza János anyó kis fiát, leánykáját kezénél fogva vezetve, elgondolom magamban, hogy mindennek daczára semmi sincs még elveszve, semmiről sem kell lemondani mindaddig, míg ily derék emberek lesznek, kik magok után ily derék gyermekeket fognak hagyni.

— És kalapot emelek özvegy János anyó szerény kis kunyhója előtt.

Fájdalom, hogy az irány remek alakja elvész a fordításban. De oly kedvesek az elbeszélések, hogy a ki kezébe veszi a könyvet, le nem teheti, míg egészen be nem végzi.

DE GERANDO ANTONINA.

A BOLDOGSÁG DALAI.

I.

Megfogom a kezét,
Aztán megcsókolom;
Mi történik velem,
Körülem — nem tudom.
Tőlem ugyan lehet
Akár világ vége,
Én csak nézek, nézek
Ragyogó szemébe

II.

Ha te elkárhoznál,
A pokolba mennél,
Az elítéltekkel
Nagy jót cselekednél;
Nem átkoznád senki
Oda lenn a sorsát,
Veled oda szállna,
A magas menyország.

III.

Még egy csókot, Édes,
Még százat, még ezret,
Ha a boldogságtól
Szívem reped is meg
S bohó szenvedélyem
Kacagja a világ —
Nem bánom, csak szeress,
Míg a világ világ.

Az első ős hajszálak.

— Karácsonyi történet. —

yula pipára töltött s készült nagy kényelmesen ülni meg Karácsony estéjét. A tűz élénken lobogott a kandallóban; a rátett hasábokba haragosan kapott bele a láng; rejtélyesen zugott, morgott, mintha regéket mondana letűnt országokról, fényes, nagy tettekről.

Félhomályban a lobogó tűz az embert mindjárt elmélkedésre ragadja. Így történt vele is.

Először lassan gondolta, majd hangosan mondta: „Demosthenes hazáját látom, mely dicső s nagy volt egykoron, mely szellemével hódította meg a sötétségben élő szolga nemzetek millióit. Oh mint érezett, mint lángolt, mint szeretett e nép, mignem

Maradj közöttünk ifju szemecskével,
Barátod arczán hozd fel a derűt
S ha napja lettél, szép delét ne vedd el,
Ne hozz helyette bánatot, könyűt.

A levelen feltűnőbbnek találtuk, hogy így volt czimezve: „Édes Margit“ — tehát látszólag ugyanahhoz írva, kinek a könyv volt szánva és pedig nem az eredeti, hanem másolat, még azon régi becsületes vastag papíron, erős vonásokkal, melyek mind elpusztíthatatlanoknak látszanak. Minden jel szerint ez egy titok az öreg életéből s kapcsolatban állnak ezzel bizonyára a szóke tines haj, a száraz virágok, a fekete könyv s ez a levél világosan el volt küldve, szépen letisztázva; s oly érdekesnek találtuk több tekintetből, hogy habár a nő kilétéről s egyéb körülményekről semmit is közelebbről meg nem tudhattunk, mégis közreadását határoztuk el és pedig jónak találtam némi jegyzeteket adni melléje; mindezt pedig azon hitben, hogy e levél nem lesz minden tanulság nélküli.

Hiteles szövege a következő.

(Vége következik.)

egy más fiókot találtunk s ebben egy fekete könyvet, melyben néhány hervadt virág, egy tines szóke haj, Petőfinek a „Vérmező“ cz. költeménye 1851-ben leírva, midőn a tiltott versek közé tartozott, volt gondosan elrakva s még egy levél.

Maga a könyv szintén régi lehetett, fekete bőrbe kötve. A könyv betűi, valamint a vers és a levél ugyanegy kézzel voltak írva, mint könnyen meggyőződünk, az öreg írása s pedig oly időből, midőn a névelő a-t, hogy mellőle a z kihagyását jelöljék, hiányjellel irták (a') s még egy pár régiebb nyelvforma a forradalom előtti nyelvre vallott, midőn a régi nyelv és a nyelvújítás harcza javában folyt; de egyik a másik előnyeit már használni kezdte. A könyv egy kézirati verses könyv volt, melyet nagyanyáinknál nem egyet láthatunk, egészen a régi iskola költőiből, midőn a kedély még ilyen versekben ömlött ki:

Felejténem, hogy egykor hí valál,
Ha sejténem, hogy ez lesz a halál;
De élni még, ha rád nem gondolok,
Több, mint halál; több, mint a kintpadok.

Első lapjára évszám nélkül ez volt írva: „Margitnak nevenapjára. Higgy, remélj, szeress!“ Alája Vörösmarty híres költeményéből „A merengőhöz“, e pár sor:

százakra menő istenei által megmételvezve, — le-
tűnt a történelem szinpadáról.

Ezután felmagaslik Róma; valóságos szellem-
óriásai támadnak, kik jogért, szabadságért, tudomá-
nyért lelkesülnek. És egyszerre hanyatt-homlok kezd a megsemmisülés örvénye felé rohanni. A nép kéjért eped, gyönyört keres. Jupiter urat sem miibe sem veszi. A fény kialszik; Róma porba dől.

Az elpusztult országok s nagy birodalmak gomolygó sűrű ködén keresztül, messze Izraelben egy picziny fény sugar kezd derengeni. Még kicsiny, de egyre növekszik és a merre sugarait lövelli, mindenfelé új szokások és lörvények keletkeznek. Az elavult pogány istenek bálványai helyén nemsokára a keresztény világ istene jelenik meg, hirdetve a szabadság, testvériség és egyenlőség nagy eszméit.

Az eszmék új világot teremtenek azóta s hirtetőjének keresztifa jutott.

Ezelőtt csaknem kétezer évvel történt ez és kétezer évvel azután — nem állunk különben!..“

E bolond elmélkedés szálait tán tovább fonná, ha a kandalló barátságos fényét nem szorítaná háttérbe a lámpa fénye, melyet neje épen azon pillanatban helyezett az asztalra, midőn ő lábával haragosan topintott, miután elmélkedése kihozta sodrából.

Hanem haragja hirtelen elmúlt, midőn neje szeliden mosolygó szeméibe tekintett.

— Maga az édesem?

— Én volnék — mondá Margit szerényen — hanem maga kedvesem, ugymond, úgy beszél önmagának, mintha hiányoznék a negyedik kereke.

— Nem csoda lelkem, már vénülünk. Holnap megérem a harminczadik Karácsont is.

— Az ám ni — szól Margit gyöngéden simítva meg férje dús haját, már meg is öszültél. Ime az első ősz hajszálak.

— Teringettél, észre sem vettem! Pedig az első ősz hajszálakról mindig egy nagyon furcsa történet jut eszembe!

— Halljuk!

Gyula kényelmesen hátradőlt a karosszékbe s ábrándos hangon kezdé felidézni egy régi Karácsosony szép napjait:

„Úgy emlékszem, mintha csak a tegnap történt volna, Karácsosony estjén együtt ültünk öten. Urambátyám, a ki váltig azt hajtotta, hogy ő soha sem vénül meg, hogy ő képviseli e földön az örökifjúságot. Aztán urambátyám kedves felesége, ki a szó valódi értelmében kedves volt: meg az ő gyönyörű szép leányuk, a ki bájosabb volt az angyaloknál; igézőbb a tündéréknél, a kit én úgy imádtam, úgy szerettem, hogy maig sem birtam elfeledni, érzem, hogy nem is tudom soha...“

Margit végig nézett férjén s kicsinylő ajkbittyesztéssel jegyzé meg: „te ma nagyon kedves vagy.“

— Csak türelem édesem, szól Gyula és tovább folytatta:

„A negyedik valami vékony fiskális bojtár volt: az ötödik pedig jó magam.“

Miután megvacsoráltak, az én tündérem még néhány szót váltott az ő jó szülőivel — persze hozzánk nem igen beszélt, rám nem is mert pillantani — s azután mamájával együtt nyugalomra tért.

Mi hárman maradtunk. Dült a beszéd; fogyott a bor.

Uram bátyám épen az ő örökifjúságáról beszélgetett s végigsimítva koromfekete haját, lelkesülten kiáltá: Bármit adnék annak, ki 40 évem daczára egyetlen ősz hajszálát fedezne fel rajtam.

Kapott rajta a fiskális bojtár s ingerkedve kérdé: „Ugy-e ez csak bolond beszéd, hogy bármit adna egy felfedezett ősz hajszálért.“

„Okos beszéd ez öcsém s ha nem hiszed, mindjárt meg is próbálhatod“ — válaszolt hévvel urambátyám.

A fiskális bojtár hozzá is látott a kutatáshoz s nemsokára diadalmasan kiáltá: „megvan, megvan! Itt volt ni; itt épen a füle mellett!“ Erre egyet rándított s kezében tartá urambátyám első ősz hajszálát.

„Nekem is úgy tetszik, hogy csakugyan ősz, hát aztán mit kívánsz te Kolumbus ezért a felfedezésért?“ — kérdé urambátyám.

A fiskális bojtár szemében az öröm sugárzott s lelkesülten mondá: az ön kedves angyali szép leányát kívánom.

Velem egyszerre kiesett a világ feneke. Tudtam, hogy urambátyám, még ha tréfál is, meg szokta tartani a szavát. A pohár kiesett a kezemből, a szoba felfordult, se láttam, se hallottam, csak azt éreztem, hogy én vagyok a föld legboldogtalanabb teremtese.

Margit haragosan ránczolta össze szemöldeit s dühösen kiáltott férjére: „Uram, hát mikor lesz már vége ez émelygős hóhortnak?“

— No, no, még nincs vége — szól Gyula hidegen — aztán tovább beszélt:

„A hajszálát a kezembe vettem s azon ürügy alatt, hogy a gyertyához közel tartva akarom vizsgálni, — olyan közel tartottam a lánghoz, hogy a hajszál összeégett. Aztán zavartan dadogtam:

„Nekem úgy tetszik, hogy nem volt egészen fehér, különben is estve nem lehet tisztán kivenni.“

„Nincs baj — rikoltozá a fiskális bojtár majd kiszül reggel!“

Nekem a bor és a bánat annyira meghigította az agyvelőmet, hogy nem resteltem uram bátyámnak sugya azt az ajánlatot tenni: fesse meg reggelre a haját.

Persze erre urambátyám hangos nevetésre fakadt. Úgy hahotázott, hogy a könnyei kicsordultak. Megmondta a fiskális bojtárnak is, a ki szintén rágyújtott, miután kiszülte, hogy én a szép leánykába bizonyosan szerelmes vagyok.

Oh ők mind a ketten nevettek, csak én sirtam. Sirattam elveszített boldogságomat. Mit ér nekem az egész világ szép hölgye, ha őt nem birtatom; mit ér a hirnév, a vagyon és minden, ha én elveszítém mindenem. Oh istenem mivel érdemlém ki e borzasztó csapást, a melylyel egész életemre sújtasz engem, szerencsétlen nyomorultat...“

Egyszerre, midőn még jó sokáig így beszélt, Margitra tekintett; de az már nem állt mellette, hanem a pamlagra rogyva sirt, zokogott keservesen. Közel volt az elaléláshoz.

Gyula látta, hogy ez már nem tréfa, csendesesen fölé hajolt s egy forró csók kíséretében sugta a fülebe:

„Az a jó urambátyám a maga édes apja volt, bohó!“

SEBESI SAMU.

A B Á N Y A T I S Z T.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

(Folytatás.)

IX. jelenet.

Andor, Ella.

Andor.

Ott hagytam mindent, mert láttam, mikor jött S előre sejtém szemtelenkedését.

Ella. No csillapulj! nem bántott semmivel —
(Félre.) Ah!

Andor.

A vakmerő, czudar!

Nincs közöttük egy,

A ki, ha vár is, hálát érdemelne.

Nincs bennök egy parányi szivnemeség,

Orgyilkosokként rontanak reád:

Nem szána egy se, hogyha lelkedet

Ott lehelnéd ki lábánál a porba!

Akkor is első dolga volna, hogy

Letépje öltönyöd, levágja ujjad,

Melyen legdrágább kincséd van: gyűrőd!

S ezek iránt legyünk türelmesek?

Ezek előtt tárjuk fel ügyünket?

Az ilyet hagyjuk, hogy szivünkbe nézzen

S meggyőződjön, hogy nem fizethetünk?

Bár akarunk s legtisztább szándékunk van?

A nyomorultak! Mind kikergetem!

Ezekbe látszik, mennyit ér az ember!

Mert azt hiszik, hogy pár forintjukért,

Melyért esetleg várakozniok kell:

Minden szabad, mindenre van joguk.

Neki rohannak vakmerő szavakkal

Becsületednek; marnak és ugatnak;

S mihelyt szájukba dobtad konczukat:

Becsületes vagy; farkcsóválva járnak

Utánad és tisztelnek, mint előbb —

Holott ép az vagy, ki előbb valál...
Ella.

No csendesülj már! Lásd, nem érdemes

Igy felhevülni e dolog miatt...
Andor.

S még téged is megbánt a nyomorult!

Kinek egyetlen hajszálad, mint —
Ella.

De hogyha mondom: nem bántott. No... Andor...
Andor.

Bocsáss meg, lelkem; lásd, én annyi bajt

S szomorúságot okozok neked...
Ella.

Nekem?... Oh te kis bohó, te!...

No hadd el csak; majd vége lesz talán már—

... Igaz... S az ércz?

Mit mondanak?
Andor.

Ohó, nem olyan gyorsan tudjuk ám azt!

Belékerül vagy két hét is, a mig

Biztost tudunk...
Ella. Úgy?

Andor. Biz' úgy!
Ella.

No mindegy. Addig én imádkozom.

Mert tudja meg: a mért imádkozom,

Ezentul azt a jó ég mind megadja!...
Andor.

Meg is kell, hogyha te imádkozol... (Joóné jön.)

X. jelenet.

Ella, Joóné, Andor.

Ella. Isten hozott...

Joóné. Nos, itt vagyok, tán gyorsabban, miként Gondolta, nemde?

Andor. Minél gyorsabban, annál jobb nekünk — Joóné (fürkészve nézi mind a kettőt, főkép Andort; majd hozzá megy és szól.) No — hát?

Ella. Szent lesz a béke, ugy-e Andorom?

Andor (rövid komoly szünet után, határozottan.)

Szent lesz, édesem.

Joóné (örömmel.)

Igy ni! Na most már szeretem, becsülöm;

Meg is irom, még holnap lesz a napja —

De nini! Még itt majd hogy elfelejtem:
Andor. No — mit?

Joóné.
Hát kedvesim! Tisztelt Eduard
(És felesége) és reméli, hogy
A ma estét mi nálunk töltitek...
Majd ott aztán az ügyről is beszélünk...
Tehát?
Ella (Andorra néz.)
Andor (Ellára néz.)
Joóné. Na félre minden czeremoniával!
Jöjjenek!
Andor. Most?
Joóné. Most hát! Hiszen táladonkép azért
Jöttem — utánuk — Eduard magában
Kuruttyol és türelmetlenkedik...
Andor. Úgy hát gyerünk...
(Elmennek.)
(Függöny legördül.)

HARMADIK FELVONÁS.

Változás.

Történet: Rézbányán.

A II. felvonás színtere (Riegenék lakása) más bútorokkal.
Este felé.

I. jelenet.

Kempelen egyedül.
Kempelen (balról)
Sétálni mentek a hegyek közé.
Velök volt a pap is. Most már mehet!
Czelóm közel s a boszu teljesül.
Haha! Megállj csak, büszke koldus! Ott
Csapok reád, hol nem is álmodod;
Legdrágább kincsed rabolom meg; azzal
Tiporlak össze, a mit elvevél.
Eddig is én vezettem sorsodat;
Nekem köszönhetd esődöt, nekem
Hitelezőid zaklatásait,
A kik kivertek ágyadból, mikor
Legforróbb vágyam kincsét élvezéd.
De ez még mind kevés! Csak ez lesz
Az édes bosszu, mely nekem
Kettős gyönyört ad és neked — pokolt!
(Riegen balról)

II. jelenet.

Riegen, Kempelen.

Kempelen. Nos?
Riegen. Uram!
Őn nem gondolta jól meg, mit kíván!
Hogy ez lehetlen... Szörnyű bűn mitőlünk...
Kempelen.
Mit, szörnyű bűn? S most gondol erre ön,
Mikor már Ella itthon is van és —
Riegen.
Most. Még nem késő, még ő mit se sejt...
Kempelen.
Az ön dolga, hogy sejtse s tudja meg —
Riegen (küzdés után.)
Nem tehetem, uram!
Atya vagyok, szülő vagyok, lehellen...
Kempelen.
S most jut eszébe mindez, a mikor
Már itthon is van s nem gátolja semmi?
Ki fogja tudni? Senki! Őn s neje.
Riegen.
De hogy beszélék véle, hogy hozom fel?
Ah, ezt szülőnek tenni nem lehet!
Kérjen akármit egyebet, uram,
Akármit, érti? És én megteszem —
Kempelen.
Akármit! És mit? Mit tud adni ön?
A pénzt nem tudja megfizetni. Házát?
Nem az ön, kincstári épület.
Vagyon sincs... E bútorok? Ezek
Az Irmái... Őnek semmije,
Ha végrehajtom: állását veszíti
S mi lesz belőle?... Mig ellenben így
Elengedem adósságát egészen
S még ötezer forintot ráadok —
Segitse őket —
Riegen.
Oh vén bűnös fej, mire kelle jutnod!
Ten gyermekedet kényszeríteni, hogy...
Nem, ez nem lehet!

Tegyen akármit, ezt nem engedem!
Kempelen (folyton ördögi hidegséggel)
Uram; ha már e papirost felejt,
(végrehajtási végzést huz ki zsebéből.)
Ezt (egy másik iratot huz elő)
— látja ezt; ezt nem feledheti!
S teszi vagy nem, mit úgy is megígért már:
(Itt van, irásban bírom öntől, im!)
Meg van gyalázva s tönkre is megyen
Riegen (hozzá rohan.)
Ide ez irást!
Kempelen (védő állást foglal.)
Hohó! zsebbe dugja az irásokat.)
De ezt már még se tűrhetem!
Riegen (egy kalapácsot ragad.)
De tünni fogod nyomorult, ha itt
Darabra törlek, mint a salakot!
Kempelen (hátrál. pisztolyt vesz ki zsebéből)
Egyetlen lépést: s a halál fia!
(Rá céloz)

Riegen (megtörik.)

Bocsásson meg, örült vagyok e perczen.

Kempelen.

Úgy veszem észre! Amde röviden.
Őn és neje már beleegyezett,
Írásban is ígéri, hogy leányuk
Házukba csalják s tervemben segínek.
S mi az egész? Pár árva csók csupán,
Mít tőle kapjak, kényszerítve is bár...
Két napja már, hogy Ella itthon — és
Még nem vagyunk sehogy se. Jó, legyen!
Én im lemondok... Amde rögtön írok
Vejenek és fölfedezem: miért
Bocsáta ön meg s miért hozá el Ellát —
Nekem már úgy se árthat az egész...
A végrehajtást is foganatosítom...
Tehát? Utolszor kérdem...
Riegen (nagy lelki harc után.)
Am legyen!

De a bűnért, mely lelkem nyomni fogja,
Majd ön feleljen az isten előtt.

Kempelen.

Bűn? Bűn a világon nincs is voltakép!
Attól függ minden, hogy tekintjük azt?
Mít ön erénynek néz, az más előtt
Ép úgy lehet bűn, mint önnek erény.
Megszoktunk mindent bűnnek nézni, mi
A megszokással tán ellenkezik —
S csak az erény, mi ezzel összevág.
Vagy nézze meg akár melyik nagy eszt.
A ki valami olyat szolt avagy tett,
A mi korában nem szokott vagy új volt:
Nem kárhoztatták érte szörnyű módon?
S mi lett vele? Ha bírt és kitarított
S szokássá tette az előbb szokatlant:
Követte mind s bálványozák azontúl!
Ismeri ön a precienzöket
A francziák e fényes korszakában,
Bocaccacciót*, lord Byront*) s másokat?
Az ugynevezett erkölestelen ember
S az erkölesös közt csak az a különbség,
Hogy azt nem bántja az előítélet,
Nem hódol a bevett szokásnak — ez meg
Vonja igáját ostobán —

Riegen.

Ah, ez egész más!...

Kempelen.

Dehogy más, dehogy!
Azért, mert én egy illatos virágot,
A mely a másé, megszagoltam egyszer:
Nem megmarad-e e virág azért
S nem ontja-e tovább is illatát?
Tulajdonosát kurtitám talán?
Neveltség!
Illatja megvolt és meg is maradt...
És végre is: pár csók... még semmi bűn...
Riegen.

Ne fejtessze, kérem!

Belegyeztem. Most már vége van.

Kempelen.

Jól van tehát. Majd este eljövök,
A mint előbb is elhatározók —
Remélem akkor...

*) E két költőnek csakis erkölcsi életére való vonatkozás.

(A kert felől hangok hallatszanak.)
Ép most jönnek a sétából. Megyek —
(Sietve el balról.)
Riegen.
Megvan; ezen már nem segíthetünk!...
(El gyorsan jobbról.)

III. jelenet.

Kálmán, Ella, Irma.

(A kertből jönnek.)

Ella (az ajtóban, visszafelé.)
Mi, hát maga be sem jön?
Kálmán (hangja.)
Bocsánat, egy kis dolgom van, De ha
Megengedik, későbbben visszatérek.
Irma (benn.) Várjuk!
Ella. Hanem siessen! (Előre jönnek)

IV. jelenet.

Irma, Ella.

Irma.

Ah, valahára! Csakhogy itt vagyunk!
Ella.
Ugy elfáradtál, édesem? Jer, ülj le —
Irma (letül.)
Phü! De jól esik...
Ella (félre.)
Szegény Irmám!
(fenn) Lásd, nekem kitünő volt
Ez a kis séta; még nem láttam úgy is
E kedves helyet, a mely annyiszor
Volt hű barátom és vigasztalom —
Irma.
Te Ella! Vajjon mit csinál most Andor?
Vajjon e perczen gondol-e reád?
Ella.
E perczen? És melyikbe nem?
Irma (sohajt; magában.)
Beh boldog, istenem!
Ella.
Hisz oly nehezen egyezett bele,
Hogy eljöjjenek e kurta hétre is, hogy —
Irma (magában.)
Beh jó ember lehet!
(fenn) S hogy szánta rá magát?
Ella.
Elővevék, körülfogák szegényt:
Mama, Ida és azzal rémiték,
Hogy megbetegszem, légváltoztatás kell —
Irma. Szegény!
Ella.
Csak erre engedett. Azonban
Kijelentette, hogy tovább nem enged
S a mint letel e hét: jön és visz.
Irma.
Nem is esodáalom! Mit csinál magába?
Ella.
No nincs magába éppen.
Gondozza addig Eduard s Ida —
Irma.
A derék, jó család!
Ella.
Egyébiránt még az is meglehet:
Észre se vesszük — egyszer csak betoppan.
Ha jó az érz, mint mondá, rögtön itt lesz —
Irma. Adja az ég!

V. jelenet.

Riegenné, Irma, Ella.

Riegenné (jobbról.)

Megjöttetek, leányim?

Irma.

Meg, jó anyám.

Riegenné. (Ellához megy, homlokra csókolja.)
Szegény kis Ellám? Hogy vagy, nos beszélj?
Ella (kezet csókol.)
Jól mama, jól! Mióta itt vagyok
Közöttetek s e kedves szép vidéken:
Egészen másképp érzem magam.
S hogy teljesen boldog legyek: csak Andor
Hiányzik innen...
(Merengve)

Édes Andorom!

Hogy kuttog ő most nélkülem, szegény!

Riegenné.

Bohó! Hát most is úgy rajonsz utána?

Irma.
 Ugyan mama, hogy kérhetel ilyet?
 Riegenné (arczán a nem tetszés jelei jelennek meg.)
 Na, na. Hiszen nem is azért!...
 Ella.
 Rajongok-e? Nem, jó anyám, csupán
 Szeretem tisztán, lelkem mélyiből
 Oh, hiszen értem annyit fáradoz,
 Mennyit nejjéért tán egy férfi sem —
 Riegenné (félre.)
 Csak túl tehetnénk már e dolgon, ah!
 (fenn) Igaz! Leányom, Irma, menj, siess,
 Ügyelj a konyhán s hétre majd teríts.
 Vendégünk lesz ma. Ügyesen! Tudod?
 Irma.
 Vendég? Megint? S ki?
 Ella.
 Vendég? Ma este?
 Riegenné.
 Menj, hogyha mondom! Tőled kérdezem!
 (Ellához.) Igen leányom —
 Ella. S ki?
 Riegenné. Majd megtudod!
 (Félre.) Csak nem mondom ki most?
 Irma.
 No hát megyek. Ha jó a tisztelendő:
 Mondd, benn vagyok, jöjjön be egy kiesit...
 (El jobbról.)

(Vége következik.)

Az erdélyi muzeum-egylet

bölcselet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztálya
 folyó hó 13-án tartott üléséből.

Első felolvasó dr. Török István volt, ki az erdélyi reformatusoknak 1791-ben készített tantervéből az elemi és középkutatásra vonatkozó részt mutat-
 ta be.

E tanterv készítésére az egyházi főtanács küldötte ki a tanügyi bizottságot (Litterarira Commissio), melynek tagjai voltak gróf Teleki Ádám elnöke mellett 1) a gondnoki karból: ifj. gróf Bethlen Gergely, gróf Teleki László, Fekete Ferencz, Balin Sámuel; 2) a professzorok közül: Kovács József n.-enyedi, Szathmári Pap Mihály, Pataki Sámuel, Méhes György kolozsvári, Csernátoni Sámuel m.-vásárhelyi tanár.

A bizottság először is az erdélyi ref. collegiumok vagyoni helyzetét vette számba s mivel nem valami kedvező állapotban találta, ennek orvoslására adott véleményét.

1791 apr. 23-án a bizottság két részre oszlék. Némelyek a végre küldetnek ki, hogy az 1769. óta használatban lévő tanítási és tanulási rendszert megvizsgálván, mutassák ki annak hiányait, adjanak véleményt a javításokra vonatkozólag. — A másik fél kérték től, hogy készítsenek tervet jövőre nézve, miként lehetne az erdélyi ref. gymnasiumokat és collegiumokat jobb állapotra hozni s a tanítás és tanulás módjában micsoda jobbításokat lehetne tenni.

E két bizottság egyesített munkálatában is két különálló rész van. Egyik azon javaslatokat foglalja magában, melyeket azonnal életbe kell léptetni; a másik azokat, melyet csak később, kedvezőbb körülmények között lehet megvalósítani.

I.

Az első részből említésre méltók a következők: az 1769-diki tanítási rendszer szerint a latin nyelv tanítását a legelső osztályban kellett elkezdni. Később ezen legelső osztályból csupa német classis lett. A bizottság csupa magyar classissá akarja tenni ezen osztályt, a gyermekek elméjét pedig a nyelvek tanulása előtt gondolkodásra szoktatni a legszükségesebb dolgok értésében gyakorolni.

Az osztályokra vonatkozó általános megjegyzések szerint a magyar nyelv fundamentumos ismeretét

inkább meg kell követelni a tanulóktól, mint a latin vagy németét.

A tanítóknak szóló utasításból ez alkalommal kihagyatik az a rendelkezés, mely szerint az abcés gyermekek az uri imádságot, az apostoli hitformát és tízparancsolatot deákul is kötelesek megtanulni könyv nélkül.

A professorokról szóló részben hangsúlyozza a bizottság, hogy helyesebb volna magyar nyelven tanítani, de egyelőre nem kívánja minden tantárgyra kiterjeszteni a magyar nyelven való oktatást, később azonban általánossá tenné.

II.

A munkálat második része azon javításokról szól, melyeket csak később lehet megvalósítani. E rész az egész közoktatásügyet felöleli s a következő fejezetekre van osztva: 1. A falusi iskolákról; 2. a városi iskolákról, vagy az u. n. particulácról; 3. a hazánkban levő négy collegiumról, az udvarhelyit is idértve; 4. egy közönséges főiskolának felállításáról.

A collegiumokról szóló fejezetben két részre osztja a bizottság a tudományokat, u. m. alsóbb és felsőbb tudományokra. Az alsóbbakat deák praeceptorok, a felsőbbeket pedig a professorok tanítják.

Azoknak kedvéért, a kiknek nem szükséges a latin nyelv. minden collegiumban egy csupa magyar iskolát kell felállítani. A kiknek arra való eszköz s a tudományokhoz való vonzódásuk van, a magyar iskolából átléphetnek a latin iskolába. Egyelőre elég volna két osztályt alkotni a magyar iskolában. A tantárgyak ugyanazok volnának, mint a megfelelő latin osztályokban.

Egyébiránt ez még csak kezdete lenne a nemzeti magyar iskolának, melyet a viszonyokhoz képest hovatovább nagyobb tökéletességre lehetne vinni és több osztályra osztani.

Eddig tart az elemi és középiskolai oktatásról szóló rész. A főiskola felállításáról szóló fejezet a novemberi szakosztályi ülésen mutatta be Török István.

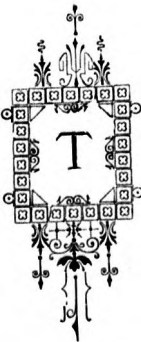
Általában véve az egész reformjavaslatban az ébredező magyar szellem nyilvánulását láthatni, s mint amaz időszakot jellemző tanügyi terméket, helyes volt a feledékenység homályából kiemelni. Sok olyan pontja van e javaslatnak, melyeket csak napjainkban, vagy még most sem valósítottak meg.

Ezután fáradhatatlan tudósunk dr. Brassai Sámuel olvasta fel szellemes megjegyzéseit. Királyi Pál „Még egyszer a „fordul elő” című értekezésére. Királyi Pál értekezésében a „fordul elő” szólam ügyében, melyet az Egyetemes Philologiai Közlöny idei VIII. füzetében olvashatni, Brassai Sámuel személyesen érintve érezte magát. Ebből alkalmat vón egy cikk irására ily cím alatt: „Én is hozzá szólok”, melyben egyfelől Királyi Pálnak számos tévedését igazítja ki; másfelől az „is” helyzetét tárgyalja s rendezése általános elméletét kísérti meg.

PESTI POSTA.

XXXIII.

Budapest, decz. 17.

Tegnapelőtt ki akartam menni a ligetbe, hogy megnézzem a kiállítási építkezéseket, melyeket régóta dicsérni hallok. Azt mondják, hogy a nyár óta egy egész város épült azon a helyen, hol most egy éve még lombos fák, büszke és hajthatlan törzsek emelkedtek az ég felé. Vajjon nem volt kár azokat elpusztítani? Nem volt isten és természet ellen való vétek ilyen ir-

tást véghezvinni a főváros egyetlen zöldesében?... Majd megvállik. Majd meglátjuk, hogy mire meggyünk és egyáltalán mit fog eredményezni az a rettenetes nagy hanggal, még nagyobb reménykedésekkel, óriási kiadásokkal és eszeveszett drágsággal kezdődő kiállítás?

Tehát mondom: ki akartam menni az építkezéseket megnézni. Szép idő volt, a nap ragyogott, mint kora tavaszkor. Elindultam, azaz, hogy csak elindultam volna, ha láhattam volna, hogy hová megyek? mert mialatt harmadik emeleti lakásomból leértem a kapuig, olyan sűrű köd csapódott az utcákra, hogy nem láttam tőle a saját zsebemben a százas bankót. Tréfán kívül, az időnek ilyen rögtöni megváltozására nem emlékeznek még a falu vénei sem. Aztán nem is olyan köd volt az, mint más hecsületes köd, mely párás gőzével az egész várost s a vidéket elárasztja, nem, ez mint valami áthatlan, sűrű füst-oszlop gomolygott egyik helyről a másikra, merre a szél fujta. A kerepesi úton látni lehetett, hogyan közeledik ez a sajátságos tünemény, mint valami porfellek, aztán hogyan hömpölyög tovább s borít el egy másik utcát, mely az előtte való pillanatban még tiszta s naptól ragyogott volt.

Most pedig, midőn e sorokat írom, valóságos jégeső esik, akár csak kanikulában. Furcsa nézni az embereket, kik úgy járnak az utcán, mintha üvegből volna a lábuk, mely alatt léptenyomon úgy ropognak az apró jégszemek, mint a magyaróhéj.

Valamelyes bajnak kell lenni oda fenn a kalendarium körül; ez a felforgatott időjárás nehéz napoknak jövendőmondója. Pedig hogy milyen nagy már is a nyomor, azt csak az láthatja igazán, ki itt lakik, itt és a fővárosban. A sok pompának és fénynek mennyi az árnyéka! A pöffeszkedő jólét közvetlen közelében a végnélküli inség, az éhenhalás!

Az öngyilkosságok már oly köznapi dologgá lettek, hogy a hírlapok nem regisztrálják már valamennyit, hanem kiválogatják a legjavát, mikor valaki érdekes módon küldi magát egy jobb világba, vagy ha valami kimagaslóbb egyéniség unja meg ezt az édes-kedves dicsőséget.

Szegények hajlékai, menházak, börtönök tul vannak tömve, mint még soha. Mult vasárnap majdnem egy óra hosszat néztem a tolongást a hajléktalanok menházának kapujában, melyet csak 1/2 óra-kor szoktak kinyitni. Micsoda tömeg, minő arczok, mily kétségbeesett beteg nyögődések! Rongy, piszok, inség, fájdalom, roszaság egy nagy mozgó esomóban. Ezek a szerencsétlenek már a déli órákban oda gyülekeznek a kapuhoz, csak hogy helyet kaphassanak, éppen mint a színház kapujában; mindenki első akar lenni, hogy az éjszakára lehajthassa fejét arra a nedves szalma-vaczkora, hogy meg ne verje künn az isten hidege, hogy földel alatt érje az álom, melynek bár ne volna soha vége. De van! A reggel megint csak beköszönt, s ekkor pusztulniok kell, mindegy ha beteg, ha egészséges, ha ifju, ha vén, most már aludt, most már szerzett magának ismét egy napra való erőt küzdeni és harcolni azzal a másik rémmel, melynek éhség a neve.

A melyik e szerencsétlen nyomorfiak közül be nem fér a menházba — az megy másfelé s igyekszik érdemeket szerezni a börtönre. Némelyeknek itt is szerencsétlensége van, mert a rendnek öre sehogy sem akarja őt észrevenni, mikor koldul, elkeseredik hát és beveri egy lámpa üvegét, vagy ügyetlenül kilop egy öreg urnak a zsebéből kendőt, vagy tárczát, ekkor rajta érik és

viszik a hűvösre, mely azonban mégis melegebb, mint a szabad ég alatt, mert ott társaság van s az egymást melegítő, jó ismerősökből áll. Oda vágyik ő; bárcsak olyan hamar el ne bocsátanák!

Vessünk most egy tekintetet a fényre.

Rendkívül pazar pompával várjuk a megváltó születését. A boltok kirakatai telvék minden kigondolható drágasággal, fölöslegessé, a mi nagyrészt csak a szemnek való s hallatlan pénzbe kerül. A hatvani utcán a napokban nagy néptömeg szemlélt a bolti kirakatban egy élővirágokból összeállított karácsonyfát, melynek tetejében, fel-fel-szökellő vizsugarak közepette, egy kis viasz angyal röpkedett. 600 frt volt e karácsonyfának az ára s még az nap megvették.

Minden piac zöldelik a sok karácsonyfától, egész fenyves-irtás. Talán mégis kár ezekért a szép és magas sudar fenyőkért?

Hiszen már ez a karácsony sem olyan, mint volt valamikor, abban a boldog időben, melyre ha visszagondolok köny lopózik szemembe s ajkamról fájdalmas sóhaj lebben el, hogy mért kellett annak a szép időnek olyan hamar elmúlnia?...

Akkor még mi gyermekek örültünk s a felnőttek gyönyörködtek a mi boldogságunkban; egy aranyos diónak nagyobb bece volt előttünk minden élő virágokból összeállított karácsonyfánál, minővel ma a felnőttek egymást igyekeznek tüllicizálni a költekezésben; a gyermekek pedig... de ni-ni! Mint ha ma már nem is igen volnának gyermekek. Vagy talán csak az én szemem csal s e rózsás ifjúságban csupa koravén és koránérett gyümölcsöt látok?

Van-e gyümölcs virág nélkül?

Majd meglátjuk! GABÁNYI

A Kisfaludy-Társaságból.

A Kisfaludy-társaság nem a megszokott nagy közönség előtt tartotta meg f. hó 17-én felolvasó ülését.

A közönség egy része elmaradásának bizonyára a csunya esős idő volt az oka. Az ülésen Gyulay Pál elnököt s a felolvasások előtt Beüthy Zsolt titkár folyó ügyeket referált. Bejelenté, hogy a Zsivora-féle alapítványból 900 frt. befolyt a társaság pénztárába. Jelentést tett továbbá a társaság lejárt pályázataira beérkezett pályaművekről.

A beérkezett pályaművek már a bírálóknál vannak. Frankenburg siremlékére 50 frt gyűlt össze a társaság tagjai közt, Vas Gereben siremlékére még folyamatban van a gyűjtés.

Közlé ezután a titkár a társaság ülés rendjét a jövő esztendőre.

A felolvasások közt első volt Vargha Gyula, ki székfoglalóképen „Műfordítások Schillerből” cím alatt a magyar Schiller fordításokról, s ezek közül különösen azokról szolt, melyeket ő t. i. a fölolvás, Szász Károly és Varró Ferencz (enyedi tanár) együttesen teljesítettek. E Schiller fordítások Schiller kiválóbb költeményeinek teljes gyűjteményei lesznek. Bemutatott még három fordítást is a gyűjteményből: „Ceres panasza”, „Barátaimhoz” és az „Alpesi vadász” címűeket.

Endrődi Sándortól három költeményt olvasott fel Vadnai Károly, „Nyugalom”, „Némulólant”, „Dal a hétköznapokról” címűeket.

Beüthy Zsolt a tragikai katasztrófáról olvasott föl hosszabb aethetikai tanulmányt. Az értekezés java része azzal a kérdéssel foglalkozik, vajjon a tragédia megoldásának, a hős megsemmisülésének mindég a halál által kell-e bekövetkeznie. A felolvasó Szász Károlyval szemben, ki a teljes megsemmisülést csak a halál bekövetkezésében tartja lehetőnek, a belső megsemmisülés által is teljesen megoldhatóan tartja a tragikumot. A fölolvást zajosán megtapsolták.

Megható kis történet a meséje Balázs Sándor elbeszélésének a „kisértetnek”. Máté Dénes díjnok szomorú története az elbeszélés. Ő a kísértet. Főnöke az iroda igazgató nevezi el annak, vékonytalpu, lekopott sarku cipője miatt, a melyek olyan neszteleonné teszik lépéseit. Meghal a hivatalban az elnöki szolga és Máté Dénes, a 22 frtos díjnok, pályázik ez állásért. Felesége és gyermeke van, a kik éheznek s a szolgának nagyobb a fizetése. Nem nevezik ki, sőt az irodaigazgató elcsapja, mért flumálta a hivatalt. Szegény Máté Dénes feleségével s kis leányával beöli magát a Dunába. És lesz belőle valóságos kísértet az irodaigazgató urnak. A közönség zajosán megtapsolta a felolvasót.

Az ülés ezzel véget ért.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvárt, 1884. december 20.

— A ZENECONSERVATORIUM nagy sikerű hangversenyt tartott a színházban pénteken este. A közönség kevesebb érdeklődéssel volt iránta, mint várni lehetett volna Mozart egyik legszebb szerzeményét a D-dur symphoniát, ezt a világos, ragyogó s poetikus darabot interpretálta a konzervatorium megerősített nagy zenekara, szépen, tisztán. Azután Farkas Ödönnek az intézet kiváló tehetségű igazgatójának esti dalát vegyes énekkar és zenekara adták elő. Hangulatos szerzemény és nagy hatást keltett. A hangverseny utolsó száma Mendelsohn Valpurgis éje volt. A magán énekrészeket Márk Etelka k. a., Dr. Vályi Gábor és Welser ur énekeltek. A hatalmas compozicio előadása a mi zenei viszonyaink közt nagy nehézségekkel jár. A pénteki hangversenye a legjobbat hallottuk, a mit a mi zene-mivelőink adhatnak. A komoly zene barátai, kiknek vajmi ritkán jut részükbe a tegnapihoz hasonló művelzet, gratulálhatnak a sikerért Farkas Ödön karnagynak.

— AZ EGYETEMI KÖR is fog az idej farsangon zártkörű táncvizalmat rendezni. A rendezőség élén Matolay Károly áll, Macskásy András és Deák Pál alelnök támogatásával. A táncvizalom febr. 14-én fog megtartatni a Redoute-ban.

— A KOLOZSVÁRI JÓTÉKONY NÖGYLET december 2-án és 17-én tartott üléséből: 1. Özv. gróf Teleki Domokosné 6 nagysága 1000 forintot adományozott az egylet pénztára gyarapítására. A nemes grófnőnek az egylet iránt tanusított meleg érdeklődésének és áldozatkészségének ez újabb bizonyítékát méltányló elismeréssel és köszönettel fogadta a választmány s elhatározta, hogy az összeg, mint alapítvány az adományozó grófnő nevében vezetessék az egylet pénztárába és csupán kamatai fognak az egylet céljaira fordíttatni. 2. Köszönetét fejezte ki a választmány Haller Rezső ügyvédnek egy pörös ügy oly forma elintézéséért, hogy abból az egylet pénztára gyarapítására egy darab 50 forintos erd. urb. kötvény jutott osztályrészül annak esedékes kamataival együtt, 3. Züllich István befizette elhalálozott neje Vinkler Lujza alapítványát, egy 100 frtos értékpapirt. 4. B. Kemény Istváné választmányi tagnak megrendült egészsége miatti lemondását a választmány nem fogadta el. 5. A fabeli segedelmezésre az ezt kezelő bizottmány kezéhez 110 forint utalványoztatott ki. 6. A szegények közt karácsonyi ajándéku kiosztandó kenyér bevásárlására, mint eddig, ugy ez alkalommal is adott Sigmund Elek-né 12 frtot, Sigmund Dezsóné 5 frtot. E czélra a kiküldött bizottmány kezéhez még 40 frtot utalványozott 7. A két ülésben 45 folyamodonak határozott ideig havi segélyül 456 frtot, tizenhétnek egyszersmindenkorra 67 frtot, együtt 523 frtot utalványozott ki a választmány. Kovácsi Antal titkár.

— A RÉVAI TESTVÉREK kiadásában „Papirofoslányok” cím alatt lapunk szerkesztője Korbuly József tollából egy 154 lapra terjedő füzet jelent meg. Ára 1 frt.

— A MAGY. TUD. AKADEMIA üléseinek sorrendje a jövő 1884. évre a következőleg van megállapítva: Január 5-dikén I. (nyelv és széptudományi) osztály ülés és összes ülés a beérkezett pályamunkák bejelentése végett; január 12-én II. (fil. társadalmi és történettudományi) osztály; 19-dikén III. (math. és természettudományi) osztály s 26-dikán összes ülés. — Február 3-dikán (kedd) I. osztály; 9-dikén II. osztály; 16-dikán III. osztály és 23-dikán összes ülés. — Márczius 2-dikán I. osztály; 9-dikén II. osztály, 16-dikán III. osztály; 19-dikén összes ülés a Teleki pályadij odaítélése tárgyában, 23-dikán összes ülés a Farkas-Raskó pályaművek ügyében, s 30-dikán I. osztály. — Aprilis 13-dikán II. osztály; 20-dikán III. osztály és 27-dikén összes ülés. — Május 4-dikén I. osztály; 11-dikén II. osztály; 18-dikán III. osztály, és 26-dikán összes ülés. — Junius 1-én I. osztály, 8-dikán II. osztály, 15-dikén III. osztály, és 22-én összes ülés. — Julius, augusztus és szeptember szünet. — Október 5-dikén I. osztály és összes ülés a beérkezett pályamunkák bejelentése végett; 12-dikén II. osztály, 19-dikén III. osztály, és 26-dikán összes ülés. — November 3-dikán (kedd) I. osztály, 9-dikén II. osztály, 16-dikán III. osztály, 23-dikán összes ülés és 30-dikán I. osztály. — December 7-dikén II. osztály, 14-dikén III. osztály és 21-dikén összes ülés.

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. collegium betűivel Kolozsvárt.

— MAGYAR EXPEDICZIÓ AZ URAL VIDÉKÉRE.

A földrajzi társaság választmányának decz. 17-én tartott ülésén György Aladár szóba hozta az uralvidéki expedició kérdését s hosszasan indokolta, hogy az expedició megindítása a társaság feladata. Tény, hogy akár a finn, akár a török tatár rokonság eszméjét vallja valaki, az Ural vidékén, különösen a baszkírok földén, hol, vagy a melynek szomszédságában őseink sok ideig tartózkodtak, sok rokon nép él, s tény az is, hogy e népek ma már pusztulófélben vannak, rohamosan veszítik el nyelvüket s nemzeti jellegüket. Magyar utazó, Reguly óta, nem tartózkodott huzamosabban e vidéken s általában nem tanulmányozták őket a magyarok a mai kor hővetelményeinek megfelelő módon. Pedig bármily alapos is az orosz tudósok kutatása, anthropologiai, archeologiai, főleg nyelvészeti és ethnographiai szempontból ma még sok olymit lehet itt találni, mit csak magyar ember láthat meg. — Szükséges volna tehát oroszul tudó, az előtanulmányokat ismerő s a szaktudományokban jártas magyarokat küldeni ide. Ma már senki sem álmodozhatik arról, mint egykor Körösi Csoma s társai, hogy őseinket feltalálhatjuk, azonban bizonyára találni fogunk itt sok oly dolgot, mely őseink szellemes életét s társadalmi viszonyait megvilágítja s igen sok értékes tárgyat szerezhetünk ethnographiai tekintetben ugy is szegény nemzeti muzeumunk számára. Kötelességünk megtenni e lépést azért is, mivel mi vagyunk az uralaltáji törzs legműveltebb s legtekintélyesebb tagja, s a nyugati népek méltán megvárhatják tőlünk, hogy a törzs ma már nagyrészt kihálófélben levő tagjait részletesen ismertessük vagy legalább annyit tegyünk meny nyit a csekélyebb számu s szegényebb finn nemzet tesz. A kivitel munkája természetesen az akadémiát illetné meg, mely az expedició részleteit megállapítani, a kiküldendő tudósokat megválasztani s esetleg a kormány segítségét kérni ki e nagy vállalathoz, mely számítása szerint, 5-8000 forintot venne igénybe. A földrajzi társaság feladata lenne az emlékiratot az akadémiához elkészíteni s ez ügyet megindítani. E feladat, nézete szerint, a legfontosabb s leginkább hozzáillők közé tartozik, mert, habár az orosz kutatások után e vidéken topographiai, természettudományi s más földrajzi kutatásokat tenni felesleges is, az expedició magyar jellege önálló földrajzi kutatásnak adna irányt. A felhozott eszmét a választmány elvileg helyesléssel fogadta s Vámbéry Ármint társ. alelnök elnöklete alatt Déchy Mór, dr. Török Aurél s az indítványozóból álló bizottságot küldött ki, hogy az eszmét tanulmányozzák s a társaság januári választmányi ülés elé e tárgyban emlékiratot nyújtsanak be.

RÁTH MÓR könyvkiadó-hivatalában közlelőbről megjelentek: B. Hübner Sándor: „Séta a világ körül”, két kötet pompás diszkötésben. Ára 6 frt 40 kr. — Arany János: „Murány ostroma”, IV-ik kiadás, diszkötésben. Ára 1 forint 60 kr. — Arany János összes munkáinak 25-ik füzet. Ára 60 kr. — Dr. Bozóki Alajos „Római világ” 3-dik füzet. Ára 60 kr. — Br. Eötvös József: „A nővérek”, III-ik kiadás, 2-ik füzet. Ára 50 kr. — Grünwald Béla: „A törvényhatóság közigazgatás kézi könyve”, 8-ik füzet. Ára 80 kr.

— A ROMÁN AKADEMIA. A szomszéd állam kultur életének ismeretére nézve nem tartjuk érdektelennek közölni a bukaresti tudományos akadémia jövő félévi felolvasásainak programját. Jövő év májusáig a következő értekezések vannak bejelentve: A román nép intelligenciája és nyelve közti viszony. A román cultura XVII. és XVIII. században. Dácia a rómaiak alatt. Shakspeare. Az ércz pénz értéke. A microbiumok. Mihály vajda korszaka. A földmivelés és ipar közti viszony. A közegészség fejlődése az utóbbi években. Képek és jelenetek Dobruzsából. Az előítéletekről. Történelem és hypnotismus. A román alfabet és orthographia eredete. A fegyencz reform. A hallgatás mesteriségéről. Haladás és fejlődés. A pitoresc elem a román történelemben. Carmen Sylva. Conte Ágoston tana Angliában. A keleti szokások és befolyások a románok szokásaira. A közvélemény. Nemzeti veszedelmek. Új politikai theoriák stb. stb.

Tartalom: Boldog ünnepeket. Sándor József. — A mama szerelme. Petelei István. — Adar, Histoires Buissonnières. De Gerardo Antonina. — A boldogság dalai. — Az első őszhajsza. Sebesi Samu. — A bányatiszt. Irta: *. — Az erdélyi muzeum egylet. — Pesti posta. Gabányi. A Kisfaludy társaságból. — Különfélék. — Tárca: Egy régi levél. Ferenczi Zoltán.